

תכלת בציצית

מאת : עזרא מרום

בין שלל המצוות הכתובות בפרשתנו "כי תצא" כתובה גם מצוות ציצית : "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך" (כ"ב,12) . בפרשת "שלח" כתוב שצבע הפתילים צריך להיות תכלת : "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת." (במדבר ט"ו,38) . במאמר זה נעסוק בצבע התכלת, משמעותו ויחודו.

1. הגוון של צבע התכלת המקראית שנוי במחלוקת. לפי התלמוד הבבלי במסכת חולין דף פ"ט התכלת הוא צבע כחול בהיר: "תכלת דומה לים וים דומה לרקיע". לעומת זאת בתלמוד הירושלמי מזוהה התכלת כצבע ירוק: "תכלת דומה לעשבים" . אחרים סוברים שמדובר בצבע סגול. הדעה הרווחת היא לפי התלמוד הבבלי שמדובר בצבע כחול בהיר.

2. יש הסוברים שהתכלת שצבע התכלת (או תכול) הוא צבע שנוצר מערבוב של הצבעים כחול ולבן והוא מתקשר אסוציאטיבית עם שלווה: צבע זה נפוץ וקיים באופן טבעי במידה רבה, למשל כצבעם של השמים ושל הים. שמים = שם מים. המים מסמלים רוגע כמו שנאמר בתהילים כ"ג: בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני."

3. על פי מסורת חז"ל, התכלת הופקה מדם חילזון ימי .

4. ביהדות תופסת התכלת מקום חשוב . התכלת מופיעה ביריעות המשכן והמקדש ובבגדי הכהונה, יחד עם הארגמן ותולעת השני. בולט במיוחד תפקידה של התכלת בעשיית מעיל כליל תכלת של הכהן הגדול ובפתילי ציץ הזהב שבראשו. כמו כן, לתכלת תפקיד מרכזי במצוות ציצית - "ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת" (במדבר טו לח).

5. צבע התכלת מקושר עם טוהר ושמיימיות, וזאת משום שתכלת הוא צבע השמים ככתוב במסכת חולין פ"ט "רבי מאיר אומר: מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין? מפני שתכלת דומה לים - ים דומה לרקיע - הרקיע דומה לכיסא הכבוד וכיסא הכבוד דומה לאבן הספיר".

6. צבע התכלת היה אחד הצבעים ששימשו בעת העתיקה, ונחשב עם הארגמן לצבע מלכותי ויקר ערך כמו שמצינו במגילת אסתר : "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות ועטרת זהב... חור כרפס ותכלת וארגמן".

7. בשל חשיבותו הרבה של צבע התכלת ביהדות, ובפרט בטלית, נבחר התכלת, לצד הלבן להיות הצבע של דגל ישראל. הסמליות שבכך נעוצה בעובדה שכשעם ישראל היה שוכן לשבטיו במדבר היו דגלים לכל שבט בצבעים שונים. דגלו של יהודה היה בצבע תכלת ודגלו של זבולון היה בצבע לבן. הכחול והלבן שבדגל ישראל מסמל את טוהר הנשק של יהודה שממנו יצאו המלכים, ואת נקיון הכפים במסחר כשבט זבולון שעסק במסחר ועליו נאמר : "לחוף ימים ישכון".

8. במסורת המזרח משמש הצבע הכחול כסגולה נגד עין הרע.

לעילוי נשמת מרים הורן בת משה ז"ל, יואל ישראל הוכלר בן יוסף ז"ל